

Захарій Сендик

**РОЗРОБКА АРХІВІСТАМИ УКРАЇНИ НАУКОВИХ ОСНОВ КОМПЛЕКТУВАННЯ
ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ ДОКУМЕНТАМИ ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ**

Комплектування державних архівів України документами особового походження базується на трьох принципах: створення законодавчої та нормативної бази щодо означеної діяльності, розробка наукових і методичних основ виконання даної роботи, організація та ведення самого комплектування.

Зважаючи на обсяг статті, щонайстисліше розглянемо історію питання.

У постанові РНК УСРР “Про централізацію і охорону архівних матеріалів” від 20 квітня 1920 р. вказано: “Всі архіви, включаючи і приватні зібрання документів, а також стародруківані видання, оголошуються загальнонародним зібранням”.

Постанова РНК УСРР “Про охорону архівів” від 31 жовтня 1922 р., за якою вперше було засновано Єдиний державний архівний фонд (далі — ЄДАФ), щодо документів особового походження зазначалося: “Приналежні приватним особам зібрання рукописних матеріалів тільки реєструються їх утримувачами. Документи установ, що знаходяться в приватних руках, підлягають поверненню в архівний фонд”.

Постанова ВУЦВК і РНК УСРР “Про Єдиний державний архівний фонд УСРР” від 16 грудня 1925 р. повторила вище викладене положення щодо документів особового походження та окреслила завдання центральних і місцевих архівних установ щодо їхньої охорони, обліку та концентрації в складі ЄДАФу.

У обіжнику Народного комісаріату освіти УСРР №6800/11 “Про передачу архівних матеріалів з музеїв і бібліотек до архівних органів” від 4 грудня 1926 р. зазначено: “всі документи (так окремі, як і групи їх), що належать до того чи іншого сімейного (фамільного архіву)”.

5 квітня 1930 р. Президія ВУЦВК затвердила новий Закон про ЄДАФ УСРР, в якому, зокрема, було сказано: “фамільні архівні матеріали, незалежно від того, чи залишилися ці матеріали у знаціоналізованих мастках, чи є в приватних осіб, а так само архівні матеріали, що стосуються діяльності й життя приватних осіб, а так само архівні матеріали, що стосуються діяльності осіб, які до революції та під час громадянської війни входили до складу дореволюційних та контрреволюційних урядів або брали активну участь в реакції та контрреволюції”, “рукописи літературних, наукових та інших творів періодичної і неперіодичної преси, а так само ілюстровані матеріали, що їх з тих чи інших причин заборонено оголошувати”. Цією самою постановою підтверджувався обов’язок приватних осіб реєструвати належні їм збірки рукописних матеріалів, які мають культурно-історичне або громадське та політичне значення, і відповідати за їхню цілість. Архівні матеріали державних і громадських установ, підприємств і організацій приватні особи зобов’язані передати до Центральної архівної управи. Вперше підтверджувалася дія авторського права.

Постанова ВУЦВК та РНК УСРР “Про Центральне архівне управління УСРР, його місцеві органи та установи, що є при ньому та при його місцевих органах” від 20 червня 1932р. визнавала архіви науковими установами та зобов’язувала їх “переховувати, систематизувати і науково обробляти архівні матеріали науково-історичного значення, що стосуються діяльності... *...поодиноких (курсив наш — З.С.) осіб*”.

За постановою РНК СРСР “Про затвердження Положення про ЄДАФ СРСР” від 29 березня 1941 р. ЄДАФ України автоматично ліквідувався, а коло осіб для комплектування документами особового походження обмежувалося “державними і громадськими діячами СРСР, діячами науки, техніки, літератури і мистецтва, видатними представниками соціалістичної праці”.

Після передачі ЦАУ УРСР та його місцевих управлінь у грудні 1938 р. у відання НКВС ставлення до особистих архівів громадян ілюструє циркуляр ГАУ НКВС СРСР від 31 січня 1940 р. — “прийміть також заходи щодо ... вилучення найцінніших історичних документів від окремих осіб”.

13 серпня 1958 р. оприлюднено постанову Ради Міністрів СРСР із затвердженням нового Положення про Державний архівний фонд СРСР. У ньому до складу ДАФ віднесені:

— “документальні матеріали державних, політичних і громадських діячів Радянської держави, діячів науки, техніки, літератури і мистецтва, найбільш видатних новаторів і передовиків соціалістичного виробництва, що надійшли і надходять в розпорядження держави шляхом придбання, за дарчими актами або на іншій законній підставі;

— документальні матеріали представників науки, техніки, літератури і мистецтва, державних, політичних і громадських діячів дореволюційного періоду, що утворилися у зв'язку з їх діяльністю на території, яка входить до складу СРСР і надійшли в розпорядження держави в результаті націоналізації, дарчих актів або на іншій законній підставі”.

За постановою Ради Міністрів СРСР із затвердженням нового Положення про ДАФ СРСР від 4 квітня 1980р. до складу ДАФ віднесено “документи особового походження, що надійшли у власність держави”, а також раніше націоналізовані документи приватних і станкових архівів”.

24 грудня 1993 р. опубліковано перший архівний закон в незалежній Україні — Закон України “Про Національний архівний фонд і архівні установи”. Він послідовно регулює всі форми роботи з документами особового походження: фіксує умови утримання документів НАФ у приватній власності, порядок формування ними НАФ, державну реєстрацію, вивезення за кордон, передачу права власності, дотримання вимог збереженості, умови та порядок доступу до документів, охорони законних прав і інтересів громадян та ін., тобто відповідає зразкам архівного законодавства провідних держав світу.

Названий закон і основні нормативні документи свідчать про неослабний інтерес історичної та архівознавчої науки, наукової та громадської уваги до документів особового походження, постійного розширення кола осіб (аж до “рядових громадян”), у яких можуть перебувати у приватній власності документи, що складають інтерес для Національного архівного фонду України.

Безпосереднім поштовхом до початку масового комплектування державних архівів документами особового походження стало вже згадане нами Положення про ДАФ СРСР 1958 р., яке знаменувало собою початок своєрідного підготовчого періоду. Головархівом СРСР, як вищим союзним органом з керівництва архівною справою, була підготовлена “Инструкция по научно-технической обработке документальных материалов фондов личного происхождения” (М., 1958). Вона базувалася значною мірою на досвіді роботи Центрального державного архіву літератури і мистецтва СРСР (ЦДАЛМ СРСР), оскільки інші союзні та республіканські центральні архіви (не кажучи вже про місцеві) такого досвіду майже не мали. Основними її недоліками було те, що вона охоплювала лише одну ланку з цілого ланцюга робіт із документами особового походження — їхнє опрацювання, і не поширювала свою дію на організацію та методику комплектування цими документами державних архівів усіх рівнів, розподіл джерел комплектування, особливості зберігання та використання вже зібраних матеріалів. Не була відображена в даній інструкції і специфіка документів діячів літератури та мистецтва.

Остання прогалина була суттєво доповнена розробкою ЦДАЛМ СРСР “Методические указания по работе с фондами личного происхождения” (М., 1967). Однак практичні потреби державних архівів у значній частині напрямків діяльності залишалися незабезпеченими.

Подальші методичні розробки Головархіву СРСР (“Методические рекомендации по комплектованию Государственного фонда СССР документальными материалами личных архивов.” – М., 1969) та міжвідомча розробка спільно з союзним Міністерством культури та Архівом АН СРСР (“Методические рекомендации по научно-технической обработке документальных материалов фондов личного происхождения.” – М., 1971) продовжили розробку обговорюваної теми. Останнє видання переслідувало мету охопити єдиною методикою всі типи сховищ трьох різних відомств — основних зберігачів цих матеріалів, де кожне має свої правила роботи з ними. Врешті-решт укладачі дійшли спільного висновку, що “дані методичні рекомендації не відмінюють Інструкцію 1958 року” (С. 4).

Вдалішою видалася спроба союзного ЦДАЛМ СРСР розробки спільно з відпо-відними архівами України (ЦДАМЛМ), Грузії та Ленінграду нових “Методических рекомендаций по работе с документами личного происхождения (литература и искусство)” – (М., 1990). Попри цілий ряд позитивних сторін вони так і не відповіли на вже традиційні для всіх розробок

питання про методику визначення джерел комплектування державного архіву. З іншого боку, рекомендації виявилися заскладними для місцевих архівних установ, серед працівників яких, як правило, не було фахівців із усіх галузей мистецтва та літератури.

I, нарешті, союзний Головархів та ВНДІДАС підготували та рекомендували архівним установам чергову наукову розробку щодо збору документів учасників Великої Вітчизняної війни».

Оскільки надходження на державне зберігання певної частини документів особового походження можливе лише через закупівлю, то союзний Головархів паралельно опрацював ряд методичних розробок із грошової оцінки документів особового походження, історичних документів та стародруків.»¹⁴ У зв'язку з розпадом Союзу, утворенням незалежної України і докорінною зміною курсу валют їхня дія повністю припинилася.

Державні архівні установи України впродовж 1960-1996 рр. займалися розробкою наукових основ комплектування державних архівів документами особового походження. За цей час ними підготовлено та впроваджено в практику роботи 111 науково-методичних розробок.¹⁵ Основними тенденціями в науково-методичному забезпеченні робіт із документами особового походження можна визначити:

— кількісне збільшення їхнього числа (60-і рр. — 19, 70-і рр. — 29, 80-і рр. — 30, 90-і рр. — 33);

— залучення до розробок переважної більшості державних архівів областей — 23 (не розробляли посібників лише в Закарпатській та Івано-Франківській областях);

— комплексне вирішення питань роботи з документами особового походження всіма архівними установами на території регіону — 11 областей;

— зосередженні уваги на окремих напрямках діяльності, які, з погляду архівістів, є найменш розробленими. Так, архівні установи областей розробили 43 посібники з питань комплектування й експертизи цінності документів, 19 — з науково-технічної обробки матеріалів, 3 — з обліку та фондування документів, 2 — з питань створення науково-довідкового апарату;

— систематичне поновлення вже існуючих розробок новими на основі новітніх здобутків архівознавства та власної практики роботи (державні архіви Рівненської, Тернопільської та Херсонської областей);

— розроблення нових напрямків роботи з документами особового походження-збір спогадів та анкетування (держархіви Волинської, Київської та Миколаївської областей), збір документів про визвольні змагання УПА (держархів Тернопільської області).

Як відомо, архівісти України по 1928 р. займалися пошуком і збором розпорошених у роки громадянської війни приватних архівів, у наступні 10 років — їхнім упорядкуванням, а з часу переведення державних архівів у грудні 1938 р. до системи НКВС-МВС роботи з документами особового походження фактично припинилися аж до початку 60-х років.

У 20-х — 30-х роках були опубліковані лише стаття М. Яновського, де розглядалися теоретичні питання про межі архівного та неархівного матеріалу, в т.ч. і щодо документів особи¹⁶, та лекція В. Веретеникова з питання визначення поняття архівного фонду приватної особи.¹⁷

До початку 30-х років зростає зацікавленість документами особового походження. «Тільки недавно, — констатував у своїй статті О.Цветков, — почав виявлятися до них (приватних архівів — З.С.) широкий інтерес серед дослідників і матеріали приватних архівів почали висувати на один рівень з архівами установ.»¹⁸

Новий етап робіт по комплектуванню державних архівів документами особового походження та дослідження всього кола проблем, пов'язаних із ними, співпадає з прийняттям Положення про Державний архівний фонд СРСР (1958 р.). Цього таки року було зафіксовано перше надходження особистого архіву відомого кукурудзозвода Марка Озерного¹⁹.

Новий напрямок роботи державних архівів вимагав теоретичного осмислення та спрямування у практичне русло. Цим цілям була присвячена ґрунтовна стаття І. Бутича, в якій, зокрема, зазначалося: «справа комплектування документами особового походження у нас не налагоджена. Надходження ...носять епізодичний, випадковий характер.» У статті визначалася типологія осіб, документи яких бажано зосередити в державних архівах, склад

їхніх документів, а також основні критерії експертизи цінності. Названа праця носила програмний характер і на багато років визначила напрямки роботи державних архівів. Принагідно зауважимо, що основні, принципові її положення не втратили актуальності й донині».

Вже у перспективному плані розвитку архівної справи на 1958-1965 рр. передбачалося перейти до систематичного комплектування документами особового походження: організувати виявлення та придбання цінних рукописів та інших історичних документів видатних громадських діячів, діячів науки та культури України за рахунок виділення для цієї мети спеціальних асигнувань; подати пропозиції щодо створення у м. Києві Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва».

З початку 60-х років на сторінках науково-інформаційного бюлетеня систематично друкувалися статті з питань роботи з документами особового походження. Видатний український вчений І. Крип'якевич наголошував, зокрема, на формуванні збірок автографів найвидатніших діячів».

На республіканській конференції істориків-архівістів (червень 1961 р.) Ф. Єсенков (Сталіно) та Ф. Желобков (Луганськ) порушили питання про поповнення фондового складу державних архівів шляхом копіювання документів з приватних колекцій.»

Передова стаття науково-інформаційного бюлетеня наголошувала: «святий обов'язок кожного архівного працівника — вивчати джерела поповнення державних архівів документами державних і громадських діячів, діячів науки і техніки, літератури і мистецтва... Організувати археографічні експедиції для виявлення документів у приватних осіб і поповнювати ними архівні фонди.»

С. Маньковський, досліджуючи питання взаємостосунків архівів та музеїв, дійшов висновку про необхідність координації їхньої діяльності, потребу науково-обґрунтованого розподілу джерел комплектування. Натомість «передача архівних матеріалів з музеїв у державні архіви поки що нереальна.»

З метою підвищення наукового рівня робіт з комплектування передова стаття науково-інформаційного бюлетеня вперше поставила питання про необхідність розробки архівістами науково-методичних посібників».

Вже 1963 р. Луганський облдержархів повідомляв про укладення орієнтовного списку визначних людей області для організації цілеспрямованого комплектування». Тернопільський облдержархів вперше залучив до комплектування райміськдержархіви».

Друга республіканська наукова конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін рекомендувала Архівному управлінню порушити питання про створення Центрального державного архіву літератури і мистецтва для концентрації у ньому матеріалів діячів літератури та культури України, а також створити координаційний центр по придбанню документальних матеріалів у власність держави. Водночас була підтверджена необхідність організації археографічних експедицій».

До середини 70-х років в основних рисах вже була сформована схема комплектування державного архіву документами особового походження.

У ґрунтовній статті Г. Петрової та О. Романової підсумовано майже 15-річний досвід комплектування Чернігівського облдержархіву документами особового походження». За цей період, на державне зберігання прийнято 74 фонди загальним обсягом в 2951 од.зб. Це був один з найвищих показників в Україні і тому їхній досвід заслуговує на пильну увагу. В числі найважливіших питань, що їх належить розв'язати архіву, автори називають: визначення критеріїв відбору осіб для включення до списків джерел комплектування, встановлення відповідності документів профілю архіву, раціональне фондування матеріалів, особливості організації та методики комплектування державного архіву. Критеріями відбору осіб є: роль і значення діяльності особи для Чернігівщини, а також зв'язок особи з Чернігівщиною.

Автори поставили питання про встановлення зв'язків із колекціонерами, які збирають цінні особові матеріали.

Архівісти також уклали й організували в трьох варіантах (за алфавітом прізвищ, професією та родом діяльності, за місцем проживання) картотеку власників документів (287 осіб). Автори ставлять питання про прийом разом із документами фонду автобіографій або біографій, укладеної найближчими родичами.

Враховуючи мету забезпечення зберігання матеріалів, архівісти Чернігівщини дійшли висновку про необхідність обліку — прийому всіх наявних у області документів особового походження незалежно від їхнього профілю із тим, аби при необхідності передати їх за належністю.

Рациональне фондування документів спирається на такі критерії: оцінка ролі та значимості самої особи-фондоутворювача, фактору зв'язку з краєм, змісту та обсягу документації.

Всі питання комплектування документами особового походження повинні вирішуватися на засіданнях ЕПК.

Миколаївський облдержархів встановив примірні категорії документів постійного зберігання, виділив на що ділянку роботи одного наукового співробітника, організував збір спогадів учасників і свідків історичних подій. Передача документів на державне зберігання регулярно висвітлювалась по радіо, телебаченню та в пресі⁸.

Цю саму схему і методичне забезпечення сприйняв і Херсонський облдержархів. У розробленому методичному посібникові було визначено методику створення окремих особових фондів і принципи формування з уривчастих матеріалів відповідних колекцій, порядок зберігання друкованих видань та фотодокументів⁹.

Вінницький облдержархів, окрім райміськдержархівів, залучив до комплектування і відомчі архіви, встановив тісні зв'язки з краєзнавцями¹⁰.

ЦДАЖР (нині — ЦДАВО України) організував роботу так, що міністерства та відомства на прохання архіву самі уклали переліки осіб для комплектування, а завідувачі відомчими архівами активно сприяли у проведенні цієї роботи. Працівники, які займаються комплектуванням, самі здійснюють їхню науково-технічну обробку¹¹.

Ще 1981 р. на республіканській нараді-семінарі було виголошено повідомлення (ЦДАМЛМ) про застосування під час прийому документів замість сумарного їхній облік у документах, аркушах і справах та про організацію функціонування для нових надходжень проміжного сховища¹².

Дніпропетровський облдержархів розгорнув активну роботу по збору спогадів учасників історичних подій, створивши 3 колекції¹³.

Архівісти Волині застосували практику збору й опрацювання документів особового походження безпосередньо у ході впорядкування документів установ і організацій господарською групою¹⁴.

Питанням фіксації т. зв. "усної історії" — організації та збереження історичної інформації присвячена публікація К.Новохатського. Зокрема, автор вказує, що перед Головархівом України "стоїть завдання в оцінці стану джерельної бази і формуванню на цій основі спільно з іншими науковими і культурними організаціями і установами відповідних програм, в організації широкої підготовки кадрів і матеріально-технічного забезпечення робіт по запису та зберіганню матеріалів"¹⁵.

Вінницькі архівісти, які понад два десятиліття комплектують свій архів документами особового походження систематично (зібрано майже 5 тис од.зб.), вийшли на новий етап — етап ліквідації прогалин у джерельній базі до історії області та перейшли до свідомого документування подій і явищ поточного життя. З метою створення т.зв. "афганської колекції" вони розповсюдили серед колишніх воїнів, їхніх рідних і близьких 5200 анкет і отримали в результаті цього до згаданої колекції 12 тис. документів¹⁶.

У пресі з'явилися консультативні матеріали архівістів із питань роботи з документами особового походження для широкого загалу любителів історії¹⁷.

Наукова громадськість ставить питання про державну реєстрацію приватних архівів¹⁸.

1990 р. О.Колобовим вперше в Україні захищена кандидатська дисертація по роботі з документами особового походження¹⁹, у якій здійснено спробу теоретично визначити місце та роль матеріалів особового походження в складі НАФ і дійти висновку, що це складова та невід'ємна його частина, а комплектування ними повинно здійснюватися плановірно й цілеспрямовано²⁰.

Діяльність архівістів України дістала аналітичну оцінку істориків. Відомий дослідник А.Санцевич, зокрема, писав: "сьогодні, нарешті, на порядок денний стало питання про підхід

до матеріалів, якими мають комплектуватися архіви і які можуть представляти інтерес для історика та краєзнавця, як до матеріалів не лише “видатних представників”; з’явилися перші так звані “народні архіви”, відбувається “олюднення історії”.

У 1977-1980 рр. Архівне управління (керівник теми), ЦДАЖР і ЦДАМЛМ здійснили розробку науково-дослідної теми “Принципи комплектування державних архівів УРСР документами особового походження”. В програмі дослідження, зокрема, зазначалося: “наявні в даний час загальносоюзні і республіканські розробки з цього питання не являють собою цілісної системи, яка забезпечувала б всі напрямки цієї роботи, подекуди не враховують інтересів окремих республік і територій, а в цілому ряді випадків через їх надто загальний характер не завжди можуть бути використані в повсякденній практичній діяльності місцевих державних архівів. В той же час ряд принципових питань організації і методики комплектування документами особового походження продовжують залишатися нерозв’язаними”.

Повинні бути вирішені і принципи настанови з таких питань:

- окреслення мережі державних архівів, які комплектуються та не комплектуються документами особового походження;
- методика визначення джерел комплектування державних архівів документами особового походження;
- встановлення складу матеріалів, що підлягають і не підлягають державному зберіганню;
- організація та методика комплектування документами особового походження;
- організація науково-методичного забезпечення робіт по комплектуванню”.

Державним архівам України був надісланий питальник щодо вивчення досвіду їхньої роботи. Отримані матеріали було ретельно проаналізовано і покладено в основу дослідження”.

Основними результатами дослідження стало уточнення профілів комплектування всіх державних архівів на території м. Києва, укладені форма та галузева структура списку осіб-джерел комплектування державного архіву; категорії осіб-джерел комплектування ЦДАЖР і ЦДАМЛМ; розроблені критерії їхнього визначення; внесено пропозиції щодо складу документів, що не підлягають державному зберіганню; уніфіковано питання організації та методики комплектування державного архіву документами особового походження, що ними користуються ці архіви і донині.

Впродовж 1983-1988 рр. ЦДАЛМ СРСР (головний виконавець) та співвиконавці ЦДАМЛМ України, ЦДАЛМ Грузії та ЛДАЛМ здійснили розробку науково-дослідної теми з підготовки “Методических рекомендаций по работе с документами личного происхождения (литература и искусство)”, які вийшли в світ у Москві 1990 р. ЦДАМЛМ забезпечив підготовку одного з розділів, здійснив експериментальне впровадження основних положень розробки, вніс зауваження та пропозиції до всіх розділів, які були повністю враховані. У “Методических рекомендациях” були вперше розроблені такі теми: особливості документів особового походження та специфіка виконуваних із ними робіт; експертиза цінності; визначення категорійності фондів; розробка систематичного каталогу; особливості обліку документів особового походження та робіт по забезпеченню їхньої збереженості; виявлення й облік ОЦД; особливості роботи з документами, котрі не належать діячам літератури та мистецтва”.

Результати розробки обох здійснених науково-дослідних тем суттєво вплинули на практику та роботу державних архівів, а самі “Методические рекомендации” стали незамінним посібником у їхній повсякденній роботі.

У 1996-1998 рр. УДНДІАСД спільно з ЦДАМЛМ України, ЦДА Республіки Крим, державними архівами Вінницької, Львівської, Тернопільської, Черкаської та Чернігівської областей здійснило розробку науково-дослідної теми “Комплектування державних архівів України документами особового походження”. Вихід наукової продукції — вітчизняні “Методичні рекомендації по роботі з документами особового походження”, котрі повинні стати єдиним посібником для роботи з усім розмаїттям фондоутворювачів (в т.ч. діячів літератури та мистецтва) і дати настанови з усіх напрямків роботи з цими документами.

У зв’язку з прийняттям 24 грудня 1993р. Закону “Про Національний архівний фонд і

архівні установи”, що знаменував собою новий етап у комплектуванні державних архівів документами особового походження, перед архівістами України постають нові завдання, втілити які у життя покликана архівна служба України.

- ¹ Советские архивы.–1978.–№2.–С.12.
- ² ЗУ УСРР.–1922.–№46.–С.681.
- ³ Там само.–1926.–№101.–С.556.
- ⁴ Бюлетень Центрального архівного управління УСРР.–1927.–№1(27).–С.2.
- ⁵ ЗУ УСРР.–1930.–№10.–С.105.
- ⁶ Там само.–1932.–№17-18.–С.122.
- ⁷ Советские архивы.–1991.–№1.–С.48.
- ⁸ ЦДАВО України.–Ф.14.–Оп.1.–Спр.1928.–Арк.14.
- ⁹ СІПІ СССР.–1958.–№14.–С.112.
- ¹⁰ Там само.–1980.–№10.–С.71.
- ¹¹ Комплектование государственных архивов документами личного происхождения участников Великой Отечественной войны. Методические рекомендации. – М., 1990.
- ¹² Методические рекомендации по денежной оценке документов деятелей русской литературы XIX-XX вв. и советской литературы.–М., 1966; Методические рекомендации по денежной оценке автографов деятелей русской культуры XVIII-XX вв., рукописных книг, актов и других материалов эпохи феодализма.–М., 1971; Методические рекомендации по денежной оценке актов документов эпохи феодализма и капитализма, рукописных и старопечатных книг, документов личного происхождения XVIII-XX вв., приобретаемых в собственность государства.–М., 1983.
- ¹³ За матеріалами ДіФ ДСНТІ, річних звітів Головархіву України та даними анкетного обстеження за станом на 1 липня 1996 р.
- ¹⁴ Яновський М.Ф. Поняття архівного матеріалу //Архівна справа.–1929.–№9-10.–С.49-62.
- ¹⁵ Веретенников В. Архівознавство. Лекція 1.–Х.,1931.–С.10-13.
- ¹⁶ Цвєтков О. До питання про розбір приватних архівів //Архівна справа.–1930.–№3(14).–С.102.
- ¹⁷ Корнєєва Є. Комплектування Державного архіву Дніпропетровської області //Науково-інформаційний бюлетень.–1958.–№1(31).–С.31-35.
- ¹⁸ Бутчи І.І. Шляхи поповнення державних архівів УРСР документальними матеріалами //Науково-інформаційний бюлетень.–1959.–1(35).–С.44.
- ¹⁹ Бутчи І.І. До питання про шляхи поповнення Національного архівного фонду України //Українське архівознавство: історія, сучасний стан і перспективи. Ч.1.–К., 1997.–С.288-294.
- ²⁰ Науково-інформаційний бюлетень.–1959.–№1(39).–С.29, 33.
- ²¹ Крип'якевич І. Допоміжні дисципліни історії в науковій роботі архівів //Науково-інформаційний бюлетень.–1961.–№5(49).–С.9.
- ²² Б.Гордісько. Наукова конференція істориків-архівістів Української РСР //Науково-інформаційний бюлетень.–1961.–№5(49).–С.34.
- ²³ Завдання істориків-архівістів у розробленні наукових проблем (передача) //Науково-інформаційний бюлетень.–1961.–№6(50).–С.3-4.
- ²⁴ Маньковський С. Архіви та краєзнавчі музеї //Науково-інформаційний бюлетень.–1962.–№4.–С.32-34.
- ²⁵ Головні завдання істориків-архівістів Української РСР //Науково-інформаційний бюлетень.–1962.–№5(55).–С.8.
- ²⁶ Свиридова Л.С. Перебудова роботи по комплектуванню в Луганському облдержархіві. //Науково-інформаційний бюлетень.–1963.–№1(57).–С.26.
- ²⁷ Тукало С. Комплектування архівів документами особового походження під неослабний контроль // Науково-інформаційний бюлетень.–1963.–№1(57).–С.39.
- ²⁸ Архіви України.–1965.–№4(72).–С.15.
- ²⁹ Петрова Г., Романова О. Деякі питання організації і методики комплектування Чернігівського облдержархіву документами особового походження //Архіви України.–1975.–№3.–С.50-54.
- ³⁰ Галдіна Г. Організація роботи по збиранню документів особового походження в Миколаївському облдержархіві //Архіви України.–1972.–№5.–С.56-59.
- ³¹ Іванова М. Комплектування Херсонського облдержархіву документами особового походження // Архіви України.–1973.–№2.–С.31-35.
- ³² Архіви України.–1976.–№5.–С.39,41.
- ³³ Сиренко Л. Комплектование государственных архивов документами личного происхождения (ЦГАОР УССР) //Советские архивы. 1979.–№6.–С.48-49.
- ³⁴ Коновалова В.С. Республіканська нарада-семінар з питань обліку архівних фондів і документів // Архіви України.–1981.–№1.–С.32.
- ³⁵ Киструська Н. Комплектування Державного архіву Дніпропетровської області документами особового походження //Архіви України.–1985.–№5.–С.30.
- ³⁶ Рожко В.С. З досвіду роботи госпрозрахункової групи держархіву Волинської області //Архіви України.–1988.–№1.–С.47-49.

- » Новохатський К. Є. Засідання з проблем "усної історії" // Архіви України. – 1989. – №3. – С. 78-79.
- » Виокурова Ф. А. "Афганська колекція" архіву // Архіви України. – 1991. – №1. – С. 34.
- » Як збирати документи і пам'ятки періоду Великої Вітчизняної війни (поради краєзнавчо-початківцю) // Архіви України. – 1991. – №4. – С. 43-44; *Портнов Г.* Як сформулювати особистий архівний фонд? // Архіви України. – 1992. – №5-6. – С. 85-86.
- » *Боряк Г.* Національна архівна спадщина України та державний реєстр "Археографічна Україніка". – К., 1995. – С. 279.
- » *Колобов А. А.* Комплектование и описание документов личного происхождения (на примере архивов Украинской ССР). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук. – М., 1990.
- » *Сендык З.* Современное состояние и перспективы комплектования государственных архивов Украинской ССР документами личного происхождения / Материалы Всесоюзной научной конференции "Архивы СССР периода развитого социалистического общества". – М., 1979. – С. 222-226; Його ж. Джерела комплектування державних архівів документами особового походження діячів літератури і мистецтва // Архіви України. – 1992. – №4. – С. 56-61; Його ж. Природні прогалини в сучасних писемних історичних джерелах / Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні. (Доповіді та повідомлення наукової конференції 15-16 березня 1995 р.). – К., 1996. – С. 152-156; Його ж. Комплектування державних архівів України документами особового походження: історія, сучасний стан та перспективи / Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи. Наукові доповіді Всеукраїнської конференції (19-20 листопада 1996 р.) Ч. 1. – К., 1997. – С. 334-337.
- » *Санцевич А.* Використання документів особових архівних фондів у краєзнавчій роботі // АУ. – 1991. – №4. – С. 38.
- » ЦДАМЛМ України. – Ф. 673. – Оп. 1. – Спр. 476. – Арк. 8-9.
- » Там само. – Арк. 10.
- » ЦДАВО України. – Ф. 14. – Оп. 2. – Спр. 2773. – Арк. 1-150.
- » ЦДАМЛМ України. – Ф. 673. – Оп. 1. – Спр. 827. – Арк. 2.

Любов Дубровіна
Ольга Степченко

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО ТА АРХІВНОГО ФОНДУ "УКРАЇНІКА": ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ

Здобуття незалежності Україною в 90-х роках ХХ ст. цілком закономірно вивільнило колосальну наукову та творчу енергію українського народу, спрямовану на осмислення власної значимості та розбудову національних духовних засад як основи державності молодій республіки. Це виявилось, передусім, у всіх галузях духовного життя, культурі, гуманітарних науках, які відчували необхідність інформації для створення об'єктивних концепцій історичного шляху України. Нагальна потреба розширення документної та джерельної бази українознавчих досліджень і стала причиною створення архівознавчої концепції фонду "Україніка" як реєстру архівної та рукописної спадщини нашої держави. Ця концепція була обговорена на спеціальній архівно-археографічній нараді 1992 р., присвяченій розробці та затвердженню спеціальної програми "Архівна та рукописна "Україніка" (автори В. Уляновський, Л. Дубровіна, К. Новохатський), орієнтованої на визначення обсягів поняття документального фонду рукописної та архівної "Україніка" як об'єкта для виявлення. Дана програма визначає методи та засоби обліку й опису архівних документів і рукописних книг та спрямована на створення національного банку інформації про документальні джерела з історії України.

Нею було окреслено широке коло документів, які включаються до поняття "архівна та рукописна Україніка". До них належать матеріали:

- котрі безпосередньо стосуються всіх сторін життя народностей в Україні в минулому, зафіксовані різними системами письма та на різних матеріалах;
- побічно пов'язані або якимось чином дотичні до України та її історії;
- котрі не стосуються історії України, але виникли чи побутували (або побутують) на її території;